

կրնան գտնուիլ տնտեսական պաշտօն կատարելու համար յոռի կազմաւորութիւն ունեցող Պետութիւններ: Պէտք չ'է մոռնալ որ, կ'ըսեն, Պետութիւնը՝ ռամկավարական տեսակէտով ամենէն յառաջացեալ երկիրներու մէջ իսկ՝ կազմակերպուած է քաղաքական պաշտօնի համար և բնաւ երբէք տնտեսական պաշտօնի համար, և մինչև իսկ վերջինը ենթարկուած է առաջինին, կառավարութեան մէջ աշխատութեան բաժանումին տակաւին սաղմնային վիճակը, քմածին եղանակը որով դեռ կը շարունակեն տալ հանրային պաշտօնները, իշխանութեան անկայուն վիճակը, ժողովրդական կուշուած քուէարկութեան աւելի անուանական քան իրական կազմակերպութիւնը, ներկայապէս գլխաւորութիւնը (իմա, անշուշտ, Եւրոպական Պետութիւնը) անկաւրոյ և անտաակ կը կացուցանեն, կ'ըսեն, հետապնդելու համար իւր տնտեսական կէտ նպատակին: Այսու հանդերձ յուսալի է որ երբ Պետութիւնը կազմակերպուի իւր նոր պաշտօնին համար, այն օրը ան պիտի կարողանայ, կ'ըսեն, ի կիր առնուլ աւելի տնտեսական և աւելի արդիւնատուր գործունէութիւն մը քան ինչ որ փորձած է ընել մինչև ցարգ:

Աստանօր պիտի գոհանանք այս ընդհանուր ծանօթութիւններով. Պետութեան միջամտութիւնը, և անոր տեղի տուած քննադատութիւնները պիտի տեսնենք Տընտեսագիտութեան չորս գլխաւոր բաժանումներուն մէջ. այսինքն Արտադրումի գլխոյն մէջ պիտի տեսնենք գլխաւորութիւնը իբր ձեռնարկող ճարտարարուեստի, իբր նպատամատոյց և հսկող կարգ մը մասնաւոր ճարտարարուեստներու: Շրջապէրումի մասին մէջ պիտի տեսնենք գլխաւորութիւնը իբր կարգադիր միջոցապիւն վաճառականութեան և պանքաներու և ինքն իսկ դրամահատ կամ դրամ շինող: Բաշխումի գլխոյն մէջ ալ պիտի տեսնենք գլխաւորութիւնը որ սեփականութեանց, ժառանգութեանց, սոկոսաւոր փոխատուութեան, վարձատուութեան, վարձա-

կալութեան վրայ օրէնքներով կը միջամտէ հարստութեանց բաշխումին մէջ և անոնցմէ ինքն ալ իւր բաժինը կը հանէ՝ մէն մի քաղաքացիին եկամուտին վրայէն տուրք մը գանձելով: Եւ վերջապէս Սպառումի գլխոյն մէջ պիտի տեսնենք Պետութիւնը որ կ'արգելու կամ կը հսկէ կարգ մը սպառումներու, և այլն:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆՃԱՆՆ

ԳԻՐԻԿ

ՊԵՊԷԻ ՄՏԱԾՄՈՒՆՔԸ

(Մտերակց)

Բժիշկը տխրամած դէմքով դուրս կ'ելլէր Միմիի փոքրիկ սենեկէն: Շատ անգամներ արդէն բարեխրտ ծերուկին խրախուսիչ խօսքերը հնչեր էին խեղճ հիւանդին ականջէն վար, որ վատոյժ և կարմրեաւեղ աշտերով կը տարածուէր անկողնին մէջ, կարմրութիւն մը՝ նախագուշակ արկածալիւր վախճանի:

«Մաստիկ ջերմութեան եղանակն լմնացաւ, կ'ըսէր բժիշկը, պիտի տեսնես որ՝ ձմեռն ալ արագ պիտի անցնի, և զարնան արեգակը շուտով ոտքի պիտի հանէ իմ փոքրիկ բարեկամուհիս. պիտի տեսնես...»: Եւ դանդաղօրէն կը շօշափէր ներաբազկերակը, բաղաւորելու համար կեանքի այս ճշգրիտ ջերմաչափին նախընթաց օրուան զարկերը՝ ներկային հետ:

Բժշկին անայլալակ դէմքին վրայ բնաւ ջղային շարժում մը չէր նկատուեր. զուր տեղ Միմի կը սեւեռէր իւր սեւուրեղ աչքերը (որոնք անսովոր պայծառութիւն մ'ունէին իւր տօգոյն դէմքին վրայ) բժշկին հանդարտ աչքերուն մէջ:

Պէպէ քովընտի կեցեր էր ուշադիր: Սէ հիւանդ օրիորդիկին փոքրագոյն քուրիկն էր, քաղցր ու շտրհալից դէմքով սիրունիկ մը, վառվռուն ու խելացի աչքերով, արթնաւիտ և խորհրդածու դէմքով. անգլխական նկարներու մէջ ցուցադրուած այն ձգիչ պատկերներէն մէկուն կը նմանէր,

որոնք դիտողին հիացմունքը կը յափշտակեն:

Պէշպէ լուռ մունջ կը դիտէր. կարծես լուռութեան մէջ կը զգար զազտնի մխիթալութիւն մ'իւր վշտակիր սրտիկին: Իւր սիրելի քրոջ՝ Միմիի հիւանդութիւնը այլափոխած էր բոլորովին իւր նախկին վառվռուն բնաւորութիւնը: Այս փոքրիկին հոգին կարծես կը ճնշուէր անդադար մերձաւոր դժբախտութեան մը զաղափարին ներքեւ. վառն զի քանի որ կը տեսնէր այնչափ գունատած թարշամած՝ հոգեկարճի անկողինն մէջ իւր մեծկակ քուրիկը, որ այնչափ տեսակ տեսակ զգեստիկներ շինած էր իւր խամաճուկին համար, և որ այնքան փափուկ զգացումներով գուրգուրացեր էր իրեն վրայ՝ իւր մանկական փայփայուած դժկամակութեանց ժամանակ, կորուսեր էր բոլորովին այն ուրախ զուարթ կերպարանքը՝ որ առաջ իր անկեղծ զգայուն և բարի հոգւոյն խորէն կը ցոլանար, դայլայլով արտուտի մը նման՝ որ ծաղկած նուննիւններու պուրակէ մը կը բարձրանայ օդոյն մէջ:

Ամէնքն ալ Պէշպէի այդ ալլափոխութեան վրայ զարմացած էին. և մայրն ալ՝ որ կը նախատեսէր Միմիի մահուան ճիւրաններուն մէջ սեղմուիլը, ցաւազին սրբտով կը նշմարէր մի և նոյն ատեն որ Պէշպէի առաջին տարիներուն մէջ ցոյց տուած մաքուր ուրախութիւնն, և անմեղ զուարթութիւնն անհետացեր էին:

*
**

Աշունն սկսելու վրայ էր և ամառուան ջերմութիւնը հետզհետէ կը մեղմանար, կարծես աստիճան առ աստիճան նախապատրաստութիւն մը այն եղանակին՝ որ զուցէ ձմեռունէն աւելի տխուր է, չնայելով այս վերջնոյս երկարութեան և ցրտասարսուտ օրերուն:

Երբեմն երբեմն հիւսիսային—արեւելեան պախուրցը բուռն կը շնչէր՝ երեկոյեան դէմ. բնութիւնն այլ եւս կորուսեր էր իւր հաճոյալիւր ազդեցութիւնը՝ առաւօտեան

կարմիր արեգակէն և երեկոյեան ոսկեգոյն սիրատած ճառագայթներէն զրկուելով, որոնք երկրիս կենդանութիւն կը շնչէին: Սպառնքէին այն գիշերները՝ որոց մէջ անալլայլակ լուսինը՝ հանդարտիկ և մեղամաղճոտ անոյշ խաղաղութեամբ մ'օծտուած՝ կը համբուրէր իւր արծաթի շոգեբով՝ առաւօտեան դէմ ցոյազարդ ոռոգուած նորարաց ծաղկանց կոկոնները, և առուակները կը մըմնջէին մեղմիկ խոխոջներով, և շոճիներն իրենց մտածկոտ հովանին կը տարածէին կանաչազգեստ դաշտագետներին վրայ:

*
**

Հասած էր աշունը, տօգոյն և տխրագին զգացումներու կարապետը:

Թշուառ մօրը աչքերն աննկարագրելի տարակուսանքով լի՝ կը սեւեռէին բժշկին դէմքին վրայ՝ իբրեւ մէյմէկ հարցական նախադասութիւններ: Նէ կ'ընկերէր բժշկին մինչև սանդղոց ստորոտը. կը պաղատէր, ամէն տեսակ ենթադրութիւններ կ'ուզէր ըսել ու լսել, և հրաշագործ բարեխօսութեանց կը դիմէր:

Բարի բժիշկը շփոթ և անորոշ պատասխաններ միայն կրնար տալ նէրա հարցումներուն.

«Յուսա՛. ինձի այնպէս կ'երեւի որ յոյսերնիս բոլորովին կտրելու չենք»:

Եւ թշուառ մայրը կը սեղմէր նորա ձեռքը՝ խղճելով իւր հեծկտանքները:

*
**

Նոյն օրը բժիշկը վշտահար դէմքով մը սենեկէն դուրս ելած էր, յետ մեղմիկ համբոյր մը դրոշմելու, ինչպէս սովոր էր միշտ, Միմիի ծիրանաւ և ջերմէ կարմրաւ ցած ալտերուն վրայ:

Հիւանդը կը քնանար, կամ մանաւանդ ընկղմած կ'երեւէր այնպիսի զգայազուրկ թմրութեան մէջ՝ որ ոչ քուն է և ոչ արթնութիւն:

Պէպէ մօրէն անբաժան էր, և իւր ա-
նոյշ նայուածքին մէջ տեսակ մը փայլ
ցոլաց՝ երբ լսեց բժշկին այս խօսքերը՝
որ կ'ըսէր իւր մօրը.

«Տիկին, կրցածիս չափ պատուազմե-
ցայ հիւանդութեան դէմ... բայց բնու-
թեան ամէն տարբեր ինծի դէմ կը դա-
ւաճանին: Արեան փերմութիւնը օրէ օր կը
նուազի... յոյսս այլ եւս չ'ընկերբ հետս...
... մերձաւոր օր մը... երբ տերեւները
ծառերէն թօթափին... սարսափի օր մը
պիտի ըլլայ»:

«Ո՛վ ազնիւ բժիշկ, ո՛վ սուրբ բարե-
կամ, ողորմէ ինծի. հրաշք մ'ըրէ. ա-
զատէ՛ Միմիս, ազատէ՛, և Աստուած
վարձըդ պիտի տայ»... կը հեծծէր հէք
մայրը:

Բժշկին աչաց մէջ փայլեցան արցունքի
կաթիլներ. մահուան դէմ բողոք մ'էլ
այն՝ գիտութեան ներկայացուցչին սրտէն
բարձրացած: Ժայռի մը վրայ խորտա-
կուող ալեաց մօղնչիւններու նման խուլ
հեկեկանքներ թշուառ կնոջ կուրծքին կը
բաղդէին:

Պէպէ այս արցունքներն ու հեծծանք-
ները չտեսաւ չլսեց, որովհետեւ հեռացեր
էր այն տեղէն:

*
**

Ճաշի զանգակը հնչեց տխուր գան-
գիւնով մը...

Ընտանեաց անդամները՝ իրեւ. մէյմէկ
հրաւիրեալ հոգեգէշներ մահազդեցիկ հաց-
կերոյթի մը՝ անշշուռ ժողովեցան, տխուր
և յուսահատ իրարու երեսը դիտելով...
միայն Պէպէ հոն չէր:

Մայրը զինքը փնտռելու գնաց:

Պարտիզին դուռը բաց մնացեր էր:

Ամենէն աւելի կանաչազարդ ծառին
բարձրագոյն ճիւղին վրայ թառած՝ Պէպէ
եռանդեամբ տերեւներն իրարու կը կարէր
և բնոյն հետ կը կապէր, և իւր վարդա-
գոյն շրթներուն վրայ չարահանիկ ծիծաղ
մը կը թրթոար:

«Հոդ ի՞նչ կ'ընես», գոչեց մայրը՝ ապ-
շած զարմանքէն:

«Ի՛նչ... չլսեցի՞ր ուրեմն բժշկին ըսածը
թէ մեր Միմին այն ատեն պիտի մեռնի՝
երբոր տերեւները թափին»:

«Այո՛, գառնուկս. բայց դուն ի՞նչ կ'ը-
նես»:

«Ի՛նչ կ'ընեմ, ի՛նչ կ'ընեմ. չե՛ս հաս-
կընար դեռ: Ես հիմայ ետեւէ եմ տերեւ-
ներն իրարու հետ կարելու և ամուր
կը կապեմ. տեսնենք թէ ալ պիտի կա-
րենա՞ն թօթափիլ, տեսնենք թէ ալ պիտի
մեռնի՞ Միմին...»:

ՅՈՎԱԿԻՄ ԴԵ ԱՌԱՌՈ
(Փարբուցիսի)

ՀԱՆԴԻՍ ՀԱՆԴԻՍԻՑ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԱՅ ՄԱՐՈՒԼԸ

Կարծեմ առաջին անգամն է որ նոր
գլուխ մը կը բացուի Ամերիկահայ մա-
լուրը պատկերացնող. այդ արդէն քանի
մը տարիներ առաջ պէտք էր սկսել:

Գաղթականութիւն բառը միշտ տխու-
թեամբ մը կը զրենք և կը կարգանք,
ցաւօք վստահ ըլլալով՝ որ անոր մէջ կը
կորսուին ազգի մը մէկ մասը: Այս հա-
մոզումը մեր մէջ գոյացած է երբ կը
տեսնենք պատմութեան մէջ որ գաղթա-
կան հայերը այսօր հազիւ միայն իրենց
հետը ձգած են. երբ կը տեսնենք այս-
օրուան հարուստ Պոլսահայը որ Բարիզի
մէջ կը մոռնայ իր մայրենի լեզուն, իր
հայերէն անունը, իր ազգը և ալ կը դա-
դրի հայերէն մտածել:

Սակայն պէ՛տք է նոյնը կարծել Ամե-
րիկահայ գաղթականութեան վրայ: Երբ
համիտեան ջարդերը ու հալածանքները
Ամերիկահայ գաղթականութիւնը բազմա-
ցուցին՝ յուսահատած էինք, և հազիւ քանի
մը տասնեակ տարիներու կեսնք կը կար-
ծէինք ապրել այդ հայ գաղթականութիւ-
նը. բայց սխալած էինք: Պոլսեցին կամ
ազնոսական հայութիւնը չէ՛ր որ կը գաղ-